

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

BOEKENRUBRIEK

Waar is Arbeid gebleven?

Hoffman, Leen (2017). *Waar is Arbeid gebleven? Honderd jaar sociaaldemocratisch werkgelegenheidsbeleid*. Leeuwarden: Uitgeverij Elikser. ISBN 978-90-8954-969-3, 397 pp.

Het ligt voor de hand om arbeid (respectievelijk werkgelegenheid) te beschouwen als de core business van de sociaaldemocratie. Toch is dat niet altijd zo geweest en is het nu niet meer zo. Aldus zou men de spanningsboog in het in 2017 verschenen boek van Leen Hoffman kort kunnen karakteriseren. In zijn boek beschrijft Hoffman het arbeids-, c.q. werkgelegenheidsbeleid zoals dat in de afgelopen eeuw door eerst de SDAP en vervolgens de PvdA is gevoerd. Bij de SDAP is er aanvankelijk vooral aandacht voor de socialisatie, 'de vermaatschappelijking van de voortbrenging'. Daarbij wordt al vroeg gekozen voor een socialisatie langs democratische weg. De revolutionaire actie van partijleider Troelstra in 1918 is dan ook niet meer dan een kort intermezzo, dat volgens sommige bronnen aan zijn 'zwakke zenuwgestel' te wijten was. Gedurende de daarop volgende jaren zijn de ideeën inzake de socialisatie uitgewerkt in een aantal belangrijke rapporten, onder andere ten aanzien van de bedrijfsorganisatie en de medezeggenschap. In veel opzichten is daarmee de basis gelegd voor de maatschappelijke instituties (PBO, SER, CPB, OR) zoals die na de Tweede Wereldoorlog verder vorm hebben gekregen. Van bijzondere betekenis is hier het in 1935 uitgebrachte Plan van de Arbeid, door Hoffman aangeduid als 'Het Plan'. Daarin wordt in reactie op de crisis van de dertiger jaren vol ingezet op bevordering van de werkgelegenheid, met als economische beleidsvisie vergroting van de overheidsuitgaven. Dit één jaar voor de verschijning van de *General Theory* van Keynes, dus nog net keynesianisme avant la lettre. In zijn boek besteedt Hoffman uitgebreid aandacht aan 'Het Plan', vooral ook omdat het nog lang na de Tweede Wereldoorlog bepalend is geweest voor het gedachtegoed van de PvdA. In feite heeft het tot de jaren zestig van de vorige eeuw geduurd voordat welvaart en werkgelegenheid op orde zijn gebracht. Het in 1963 onder aanvoering van Joop den Uyl uitgebrachte rapport *Om de kwaliteit van het bestaan* markeert vervolgens een accentverschuiving van maakbaarheid naar marktwerking. De genadeslag komt dan ten tijde van de paarse kabinetten. Terwijl veel van de maatschappelijke verworvenheden inmiddels zijn afgeschafte, kiest de PvdA nadrukkelijk voor een verschuiving naar het politieke midden, een keuze voor de 'Derde Weg'. Een keuze die door Wim Kok in zijn Den-Uyl-lezing van 1995 (min of meer) is aangeduid met 'het afschudden van de ideologische veren', maar in later jaren ook wel omschreven als een keuze voor een doodlopende weg.¹ En toen kwamen de recessies van 2001 en 2008 en moest de PvdA onvoorbereid de crisis in. Voor Hoffman aanleiding voor het formuleren van een tienpuntenplan om de Arbeid weer terug te vinden. Aan een remake van 'Het Plan' heeft hij zich overigens niet willen wagen.

Hoffman heeft op zijn zoektocht naar een eeuw werkgelegenheidsbeleid een indrukwekkende prestatie geleverd. Zijn omvangrijke boek biedt een systematisch overzicht van honderd jaar beleidsontwikkeling bij SDAP en PvdA. Ingrediënten daarbij zijn steeds opeenvolgende nota's en rapporten, gevolgd door de besluitvorming in partijbijeekkomsten, de vertaling naar verkiezingsprogramma's met daarna de meting van de effectiviteit in termen van verkiezingsresultaten, het geheel gelardeerd met economische kerncijfers, zoals het BNP, de inflatie, het financieringssaldo van de overheid en de werkloosheid. Een oceaan aan informatie, waarbij veel van de soms impliciete analyse aan de betrokken lezer wordt overgelaten. Zoals Hoffman zelf constateert: 'Alles hangt met alles samen' (p. 359). Uiteraard gaat alle aandacht uit naar de lotgevallen van SDAP en PvdA. Een relevante ontwikkeling als het Akkoord van Wassenaar wordt in dit verband nauwelijks beeldbepalend geacht. Misschien niet ten onrechte wordt een beeld geschetst van een creatieve sociaaldemocratie, die in veel opzichten de grondslagen voor maatschappijvernieuwing heeft gelegd, met toch hoofdzakelijk een bijrol voor de andere maatschappelijke stromingen. Vervolgens zijn die maatschappelijke verworvenheden weer ingeruild voor een zo groot mogelijk vertrouwen in de marktwerking. De titel van dit overigens zeer belangwekkende boek verwijst naar een zoektocht naar de Arbeid. In plaats van de Arbeid zou men hier even goed de *Partij* van de Arbeid kunnen lezen.

Kees Vos, lid van de redactie van het *Tijdschrift voor Arbeidsvraagstukken*.

Noot

- 1 Zie bijvoorbeeld: Paul Tang, 'Dijk van Europa. Kunnen we de Europese Unie nieuw elan geven?', Atlas Contact, 2018.